

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

УРАЗОВА ГАННА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 347.232: 347.439.3

КАТЕГОРІЯ ВІДМОВИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

12.00.03 – цивільне право та цивільний процес; сімейне
право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор **Спасибо-Фатєєва Інна Валентинівна**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, професор кафедри цивільного права № 1, член-кореспондент НАПрН України.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Боднар Тетяна Валеріївна**, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри цивільного права;

кандидат юридичних наук **Мица Юрій Вікторович**, Харківський інститут кадрів управління, проректор з економіко-правових питань.

Захист відбудеться «17» листопада 2015 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.02 в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розіслано «16» жовтня 2015 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Ю. Є. Атаманова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток суспільних відносин обумовлює зміну цивільного законодавства, зокрема, шляхом розширення його категоріального апарату, до якого належить і така категорія, як відмова.

Практично всі науковці різних часів так чи інакше торкалися категорії відмови, але побіжно, у ракурсі своїх досліджень. Спеціальні комплексні дослідження із цього питання у вітчизняній цивілістиці не проводилися, незважаючи на те, що на законодавчому рівні категорія відмови є доволі поширеною. При цьому не склалося єдиного уявлення про те, що являє собою «відмова», – є вона поняттям чи правовою категорією. Натомість проблематика відмови є багатоаспектною, а відсутність ґрунтового аналізу відмови, яка у різних інститутах цивільного права набуває своїх особливостей, створює теоретичну невизначеність для правозастосування, що проявляється у спірній правовій природі відмови, її умовах, підставах та механізмі застосування, а також наслідках її здійснення. Про це також свідчить аналіз судових спорів і поступове збільшення уваги у науковій літературі до категорії відмови.

Викладене доводить актуальність та практичну значимість цього дослідження і вимагає з'ясування сутності категорії відмови, що необхідно для формування теоретичних узагальнень, практичних висновків та оптимальної моделі регулювання відмови з урахуванням притаманних їй особливостей у різних видах цивільних правовідносин.

Теоретичну основу для дослідження проблематики висновків, зроблених у дисертації, становлять праці науковців минулого і сьогодення, зокрема роботи К. Н. Анненкова, Т. В. Боднар, Т. С. Бойко, В. І. Борисової, С. І. Вільнянського, Ю. С. Гамбарова, М. О. Єгорової, Н. В. Зайцевої, В. І. Крата, В. В. Луця, В. Ф. Маслова, Д. І. Мейєра, Ю. В. Мици, Є. В. Оболонкової, К. П. Побєдоносцева, О. А. Пушкіна, О. П. Печеного, В. А. Рясенцева, Ж. І. Сєдової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Є. О. Суханова, Р. І. Таш'яна та ін. Дисертант також спиралася на досягнення зарубіжної правової науки, зокрема на роботи Г. Біле, С. Вілкен, О. Ландо, К. Халі та ін.

Основою дослідження є законодавство України та інших держав (зокрема Російської Федерації, Німеччини, Іспанії, Англії, США, Нідерландів, Італії та ін.), джерела міжнародного права (конвенції, принципи) у сфері регулювання відмови від суб'єктивних цивільних прав, правочинів, а також вітчизняна й зарубіжна судова практика.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах державної цільової комплексної програми

«Проблеми вдосконалення правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин в Україні» (№ 0111U000963). Тема роботи затверджена на засіданні вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 21.12.2012 р.).

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи є з'ясування юридичної природи відмови, її предмета, умов та механізму здійснення у цивільному праві.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- з'ясувати стан дослідження поняття відмови в науці цивільного права та законодавстві;
- з'ясувати спеціальні ознаки поняття відмови шляхом її порівняння з іншими суміжними поняттями, а також предмет та види відмови в певних конструкціях інститутів цивільного права України;
- визначити юридичну природу категорії відмови;
- визначити умови та механізм здійснення відмови у цивільному праві;
- охарактеризувати особливості окремих видів відмови в цивільному праві;
- розкрити сутність відмови від одностороннього правочину, договору з наведенням класифікації останньої;
- порівняти односторонню відмову від договору з іншими суміжними поняттями та визначити її особливості.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при здійсненні відмови, юридичним ефектом якої є зміна або припинення правовідношення або припинення, ненабуття права.

Предмет дослідження – категорія відмови в цивільному праві України.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано наукові методи різних рівнів: діалектичний, історичний, порівняльно-правовий, формально-логічний, герменевтичний та ін. Діалектичний метод застосовано для дослідження сутності відмови у розвитку і взаємозв'язку з іншими правовими явищами, зокрема відчуженням, відмовою від здійснення права, позбавленням, втратою права. Історичний метод дозволив проаналізувати становлення та розвиток категорії відмови в науці та законодавстві. Порівняльно-правовий метод застосовано під час дослідження питання щодо співвідношення понять «відмова від правочину», «відмова від договору», «відмова від зобов'язання», «відмова від виконання зобов'язання» та «відмова від прийняття виконання» та ін. За допомогою формально-логічного методу здійснювалися обробка та використання емпіричного

матеріалу, що дозволило з'ясувати юридичну природу відмови. Цей метод також обумовив послідовність висловлених авторських суджень, понять і умовиводів. Метод класифікації дозволив розподілити різні поняття залежно від низки критеріїв та запропонувати їх системні різновиди, зокрема, класифікувати види відмов, а також випадки відмов від договору. Догматичний метод застосовано при проведенні аналізу норм чинного законодавства, що сприяло виявленню прогалин у цивільному законодавстві та дозволило сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства. Герменевтичний метод дав змогу з'ясувати зміст законодавчих текстів та окремих понять. У процесі дослідження на підставі взаємодоповнення використовувалися також інші загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першою науковою працею, в якій виявлені особливості категорії відмови в цивільному праві України та розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства України для досягнення ефективного рівня правового регулювання та правозастосування. На підставі результатів дослідження дисертантом одержано нові наукові положення, висновки та пропозиції, які виносяться на захист.

Уперше:

– визначено категорію відмови як односторонній правочин, спрямований на зміну або припинення правовідношення, або припинення вже існуючого в особи права, або ненабуття права, яке особа могла б набути без передання його іншій особі. Доведено, що наведене відрізняє відмову від інших суміжних понять, зокрема, відчуження, відмови від здійснення права, позбавлення, втрати права;

– зроблено висновок, що предметом відмови виступають суб'єктивні цивільні права, а у випадках, прямо передбачених законом й обов'язки. Цивільні обов'язки можуть виступати як самостійним, так і не самостійним (разом із суб'єктивними правами) її предметом;

– обґрунтовано, що юридична відмова від особистих немайнових прав, за загальним правилом, є недопустимою. Проте у законодавстві міститься прихована (непряма) відмова від деяких особистих немайнових прав (наприклад, батьків від прав на дитину через надання ними згоди на її усиновлення). Фактична ж відмова від особистих немайнових благ існує як суспільне явище, якого неможливо уникнути (наприклад, відмова від життя, відмова батьків від дитини);

– визначено, що коли момент відмови особи від права не співпадає з його припиненням (тобто коли між заявою про відмову і настанням правових наслідків є певний проміжок часу), право вважається таким, що відпало,

оскільки воно ще зберігає юридичний зв'язок зі своїм суб'єктом, тому особа може відкликати свою заяву про відмову від права. При цьому нею не набувається нове право, а поновлюється те, яке існувало до відпадиння;

– зроблено висновок, що наслідки відмови залежать від того, відмовляється особа від вже існуючого у неї права чи від можливості його набути. У першому випадку основний наслідок відмови співпадає з її метою і полягає у припиненні суб'єктивного цивільного права. Внаслідок відмови особи від майбутнього права воно нею не набувається;

– доведено, що на механізм вчинення відмови впливають ті види цивільних правовідносин (речові, зобов'язальні та ін.) з притаманними їм особливостями, в яких перебуває особа. У речових правовідносинах порядок здійснення відмови від права власності (володіння) визначається з урахуванням виду майна, від якого власник (володілець) відмовляється. У договірному праві зазвичай механізм вчинення відмови від договору вимагає повідомлення (інколи встановлюється його певний строк) контрагента про таку дію, що не вважається його згодою;

– обґрунтовано, що відмова від зобов'язання, що виникає на підставі делікту, неможлива.

Удосконалено:

– відмінності таких понять, як «розірвання договору» та «одностороння відмова від договору», які полягають у вираженні волевиявлення, підставах застосування, порядку припинення відносин, моменті припинення відносин, наслідках;

– класифікація односторонньої відмови від договору з обранням двох критеріїв: 1) підстав та 2) умов реалізації цього права;

– класифікація відмови залежно від: а) правової регламентації; б) джерела закріплення; в) способу вираження у законі або договорі; г) предмета; ґ) наявності активної поведінки щодо вчинення відмови; д) свободи її здійснення; е) наслідків; є) обсягу; ж) існування певних передбачених у законі або договорі обставин її здійснення; з) реалізації відмови в окремих суб'єктивних правах; и) реалізації відмови у зобов'язальному праві;

– положення, що кваліфікована відмова від прийняття спадщини не втілюється в договір, а, будучи одностороннім правочином, оформляється заявою спадкоємця, який відмовляється;

– обґрунтування того, що механізм відмови за ст. 757 ЦК України необхідно розуміти через відмову спадкоємця набувача від спадкування, що, у свою чергу, є підставою припинення договірних відносин для такого спадкоємця, а відтак – і відносин власності.

Набули подальший розвиток:

– твердження, що право на односторонню відмову виникає одночасно з основним договірним зобов'язанням у кожному разі: і тоді, коли його реалізація не пов'язана з певними, передбаченими в законі або договорі обставинами, і тоді, коли вона залежить від них. Однак в останньому випадку це право до настання таких обставин перебуває в особливому, пасивному стані;

– положення, що набуття права, від якого особа відмовилася, будь-якою іншою особою є не головним, а лише можливим (вторинним) наслідком відмови, який для неї не має правового значення;

– твердження, що з відмовою від зобов'язання воно, як правило, припиняється і, як наслідок, припиняються також права та обов'язки сторін. Однак на стадії припинення зобов'язання можуть виникати нові обов'язки, що пов'язані з односторонньою відмовою від нього (здійснення відповідних розрахунків та (або) відшкодування завданих збитків);

– учення про те, що одностороння відмова від зобов'язання, що передбачена статтями 611, 615 ЦК України, а також нормами статей окремих видів договорів ЦК України як реакція на порушення обов'язку іншою стороною, є мірою захисту суб'єктивних цивільних прав, а саме – належить до заходів оперативного впливу. При цьому таку відмову не можна вважати цивільно-правовою відповідальністю, оскільки, по-перше, вона не спрямована на заповдіння сторони, яка порушила умови договору, матеріальних втрат; по-друге, реалізація односторонньої відмови не залежить від наявності всіх умов цивільно-правової відповідальності;

– положення, що спадкоємець має право подавати заяву про прийняття/відмову від прийняття спадщини кілька разів за умов, якщо це зроблено 1) протягом строку, встановленого для прийняття спадщини, і 2) у визначений законом спосіб, тобто шляхом подання нотаріусу відповідної заяви.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

– науково-дослідній роботі – для подальших досліджень у сфері механізму відмови від суб'єктивних прав;

– правотворчій діяльності – для внесення змін до Цивільного кодексу України, окремих законів України, підзаконних нормативно-правових актів, а також при розробленні відповідних нормативних актів;

– правозастосовній діяльності – судами під час розгляду справ, пов'язаних з відмовою від суб'єктивних цивільних прав, правочину, договору а саме її дійсністю, тлумаченням, допустимістю, дотриманням всіх необхідних умов під час її реалізації та ін.;

– навчально-методичній роботі – при підготовці підручників, навчальних посібників з курсу «Цивільне право України» і спецкурсів, зокрема «Договірне право», викладанні відповідних навчальних дисциплін.

Особистий внесок здобувача. Окремі наукові результати, яких досяг автор у ході дослідження, втілені у двох колективних монографіях, виданих за рекомендацією вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Зокрема у монографії «Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов» опубліковано один параграф, що має назву «Односторонний отказ от обязательства, договора и его исполнения как способ защиты субъективных гражданских прав». У монографії «Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав» міститься один параграф під назвою «Прекращение прав на объекты».

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були оприлюднені на «круглому столі» пам'яті проф. Ч. Н. Азімова «Сучасні проблеми цивілістики» (2012 р., м. Харків); науково-практичній конференції, присвяченій пам'яті проф. О. А. Пушкіна (2013 р., м. Харків); міжнародній науково-практичній конференції пам'яті В. П. Маслова «Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства» (2013 р., м. Харків); науково-практичній конференції «Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених» (2013 р., м. Харків); всеукраїнській науково-практичній конференції «Корпоративні правочини» (2013 р., м. Івано-Франківськ); міжнародній науково-практичній конференції «Правова доктрина – основа формування правової системи держави» (2013 р., м. Харків); міжнародній науково-практичній конференції пам'яті В. П. Маслова «Актуальні проблеми приватного права» (2014 р., м. Харків); «круглому столі» пам'яті проф. Ч. Н. Азімова «Сучасні проблеми цивілістики» (2014 р., м. Харків); міжнародній науково-практичній конференції «Корпоративне право України та інших європейських країн: порівняльно-правова характеристика» (2014 р., м. Івано-Франківськ); міжнародній науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів «Юридична осінь 2014 року» (2014 р., м. Харків); міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми приватного права» пам'яті В. П. Маслова, (м. Харків, 27 лютого 2015 р).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображені у 19 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у наукових фахових виданнях України, дві статті – у зарубіжних виданнях, параграфи у двох колективних монографіях, а також тези 11 доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою та завданням дослідження. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг рукопису становить 217 сторінок друкованого тексту, з яких 188 сторінок основного тексту. Список використаних джерел включає 289 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, викладається її зв'язок з науковими програмами, визначаються мета й завдання дослідження, його об'єкт і предмет, методологія, теоретична й емпірична основи, подаються положення наукової новизни, розкривається практичне значення роботи, наводяться відомості про апробацію одержаних результатів і публікації за темою дисертації.

Розділ 1. «Сутність категорії відмови в цивілістичній доктрині» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Стан наукового дослідження і законодавчого регулювання категорії відмови»* розкривається сутність категорії відмови крізь призму її історичного аналізу становлення та розвитку в науці і законодавстві, а також за допомогою порівняння із суміжними правовими поняттями, такими, як відчуження, втрата права, позбавлення права, відмова від здійснення права. Обґрунтовується, що відмова є категорією цивільного права.

Історичний аналіз категорії відмови свідчить, що у переважній більшості поряд з нею вживаються поняття «зречення», «скасування», «відчуження» (alienatio). При цьому перші два поняття є синонімічними та мають однакову сутність, хоча у сучасному цивільному законодавстві поняття «зречення» не використовується. У понятті «відчуження» закладено дещо інше розуміння.

У цивільному праві термін «відмова» також співвідноситься з такими правовими поняттями, як «відмова від здійснення права», «втрата права», «позбавлення права». Всі вони мають деякі загальні риси, проте їх необхідно розмежовувати. У роботі наведені критерії відмінностей понять «відмова» та «відчуження» залежно від кількості сторін, можливості повернення права у разі його відчуження чи відмови (зречення), предмета відчуження та відмови, їх мети, обсягу та наслідків. Встановлено, що право втрачається через відмову, відчуження, нездійснення; поняття «позбавлення права» необхідно відрізнити від «відмови від права». Критерії їх відмінностей полягають у сфері застосування, правовій природі, суб'єктах, які наділені таким правом, предметі. Однією з відмінностей, що дозволяє розмежувати

поняття «відмова від права» та «відмова від здійснення права», є їх правова природа. Так, здійснення відмови від права виражається через активну поведінку – дію, що має наслідком припинення права в особи. І навпаки, відмова особи від здійснення свого суб'єктивного права (нездійснення його) виявляється у бездіяльності, яка, за загальним правилом, не веде до втрати нею права.

У підрозділі 1.2 «Юридична природа відмови» обґрунтовується, що відмова завжди є одностороннім правочином, який у деяких правовідносинах набуває особливостей.

Встановлено, що у ст. 611 ЦК України одностороння відмова від зобов'язання є одним з можливих правових наслідків порушення зобов'язання. Під час односторонньої відмови від зобов'язання внаслідок його порушення протилежна сторона позбавляється певних цивільних прав, проте її не можна віднести до заходів цивільно-правової відповідальності. Однак у випадках порушення зобов'язання одностороння відмова від нього може характеризуватися як міра оперативного впливу.

Предметом відмови, зокрема, є майнові суб'єктивні цивільні права – як існуючі (відмова особи від права власності, від права користування чужим майном (сервітут) та ін.), так і майбутні (відмова особи від набуття права власності на загублену річ або на бездоглядну домашню тварину тощо). Особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, але може їх не здійснювати. Можливість певних особистих немайнових прав бути оборотоздатними ще не свідчить про те, що вони є предметом відмови.

Обґрунтовується думка, що предметом відмови можуть виступати й суб'єктивні цивільні обов'язки – як окремо, так і разом із суб'єктивними цивільними правами. Прикладом може бути відмова від прийняття спадщини, внаслідок чого спадкоємець (-і) відмовляється не лише від прав, але й від обов'язків, що входять до складу спадщини. Окремим предметом відмови спадкоємця обов'язки можуть виступати у разі, якщо спадщина складається лише з них. Відповідно до ч. 3 ст. 538 ЦК України друга сторона має право відмовитися від виконання свого обов'язку повністю або частково у разі невиконання однією зі сторін у зобов'язанні свого обов'язку або за наявності очевидних підстав вважати, що вона його не виконає у встановлений строк та ін.

Необхідно відмежовувати поняття відмови та звільнення від обов'язку: перше не дозволяється, якщо інше не передбачено законом, а друге може мати місце у певних випадках (наприклад, якщо це передбачено актами цивільного законодавства або за волею кредитора – прощення боргу (ст. 605 ЦК України).

Різноманітність розглянутих предметів відмови дали змогу систематизувати їх види, запропонувати певну класифікацію. Так, залежно від:

- а) правової регламентації: фактична та юридична відмова;
- б) джерела закріплення: у договорі, у законі;
- в) способу вираження у законі або договорі: пряма та прихована (непряма) відмова;
- г) предмета: відмова від інтересу, від майнових прав (суб'єктивних цивільних), існуючих та (або) майбутніх, від обов'язку, у випадках, передбачених законом, від прав та обов'язків, тобто від зобов'язання (правовідношення);
- г) наявності активної поведінки щодо її вчинення: від права, від здійснення права;
- д) свободи (диспозитивності) її здійснення існують норми, які зобов'язують особу здійснити відмову, встановлюють нікчемність відмови;
- е) наслідків відмови: зміна або припинення правовідношення, припинення права, ненабуття права;
- є) обсягу відмови: часткова, повна;
- ж) існування певних обставин її здійснення: безумовна відмова, обумовлена відмова (у тому числі через порушення зобов'язання);
- з) її реалізації щодо окремих суб'єктивних прав: відмова від права власності, відмова від майнових прав інтелектуальної власності, відмова від корпоративних прав, відмова від здійснення переважних прав, відмова від права на спадкування;
- и) її реалізації в зобов'язальному праві: відмова від одностороннього правочину, відмова від дво- та багатостороннього правочину.

Підрозділ 1.3 «Умови та механізм здійснення відмови у цивільному праві» містить аналіз умов за ст. 203 ЦК України в контексті відмови як правочину; її загальній характеристиці, моменту виникнення, обсягу, підстав, мети, наслідків, можливості скасування. Пропонується механізм відмови з урахуванням: а) визначеності особи, до якої звернений односторонній правочин; б) необхідності сприйняття (доведення до відома особи) або прийняття такого правочину іншою особою.

Хоча законодавство не містить загального правила щодо форми відмови, однак ЦК України регулює її у конкретних інститутах цивільного права. Так, форму відмови від права власності можна визначити зокрема з ч. 1 ст. 347 ЦК України.

Підставою припинення права власності через його нездійснення буде норма закону, а не волевиявлення власника (відмова) у формі мовчання,

оскільки бездіяльність власника не доводить те, чи спрямована його воля саме на припинення власності.

Поділ правових результатів правочинів на проміжні та кінцеві не поширюється на відмову, оскільки до неї не застосовується класифікація правочинів на консенсуальні та реальні через її належність до різних інститутів цивільного права. Як наслідок, відмова завжди матиме один результат – кінцевий.

У більшості правовідносин (зокрема, у речових, корпоративних, виключних) право на відмову виникає одночасно з набуттям особою відповідного суб'єктивного права. Як виняток, у спадкових – з моменту відкриття спадщини. У зобов'язальних правовідносинах момент виникнення права на відмову визначається по-різному. Це право виникає одночасно з основним зобов'язанням у кожному разі: і тоді, коли його реалізація не пов'язана з певними, передбаченими в законі або договорі обставинами, і тоді, коли вона залежить від них. Однак в останньому випадку це право до настання таких обставин перебуває в особливому, пасивному стані.

У зобов'язальному праві законодавець допускає як повну, так і часткову відмову. Тому тут відмова може виступати відповідно правоприпиняючим або правозмінюючим юридичним фактом. Зміна зобов'язання, яка відбувається у разі застосування односторонньої відмови від виконання договору, не має своїм наслідком заміну одного зобов'язання іншим (воно або припиняється частково, або зупиняється). Відмова у речових та спадкових правовідносинах є правоприпиняючим юридичним фактом. Відмова від виключних майнових прав інтелектуальної власності може бути як частковою, так і повною, і при цьому належить до правоприпиняючих юридичних фактів.

Припинення суб'єктивного права може відбуватися: з ініціативи суб'єкта або незалежно від його ініціативи (через випадкове знищення речі, скасування закону та ін.).

Набуття права, від якого особа відмовилася, будь-якою іншою особою є не головним, а лише можливим (вторинним) наслідком відмови, який для самого правочину (відмови) не має правового значення.

Якщо особа перебуває в абсолютних правовідносинах, то односторонній правочин не повинен бути адресований конкретній особі. Як правило, у зобов'язальних правовідносинах відмова здійснюється за заявою, адресованою конкретній особі (контрагенту). Вимога законодавця щодо доведення факту про вчинення одностороннього правочину до відома певної особи є сприйняттям його останньою.

Розділ 2. «Характеристика окремих видів відмов» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 2.1 «Відмова від суб'єктивних цивільних прав» присвячено характеристиці відмови від права власності, права інтелектуальної власності, корпоративних прав, переважних прав, права на спадкування.

Відмова від права власності може мати місце шляхом залишення речі за волею самого власника, яке має супроводжуватися його наміром відмовитися від неї. Необхідно розмежовувати механізм набуття права власності на річ, від якої власник відмовився, від механізмів набуття права власності на безхазяйну річ, знахідку та за набувальною давністю. Правовий режим безхазяйної речі не подібний до стану речей, від яких власник відмовився, адже право власності на безхазяйну річ зберігається весь час, поки не виникне право на неї в іншій особі. У деяких випадках законом передбачено припинення права власності внаслідок його нездійснення (бездіяльності) (наприклад, статті 335, 352 ЦК України).

За загальним правилом, предметом відмови від права на результати інтелектуальної діяльності необхідно розуміти виключні майнові права. Володілець патенту або свідоцтва може вчинити відмову в будь-який час. Однак якщо він уклав ліцензійний договір, то має попередити про своє рішення ліцензіата. Заборона на здійснення відмови має місце, якщо, зокрема, це суперечить умовам ліцензійного договору або накладено арешт на майно. Моментом припинення виключних майнових прав шляхом відмови від них може бути дата публікації відомостей про це в офіційному бюлетені ДСІВ або отримання ДСІВ письмового повідомлення від володільця патенту або свідоцтва.

При реалізації корпоративних прав можлива відмова від переважного придбання відчужуваної іншим учасником господарського товариства частки в статутному (складеному) капіталі або акцій.

До відмови від виникнення корпоративних прав належить тільки право відмови правонаступника (спадкоємця) від вступу до товариства, крім акціонерного. Останній може відмовитися від прийняття спадщини взагалі і, як наслідок, – від виникнення у нього корпоративних прав. Учасник (акціонер) не може відмовитися від організаційних (немайнових) прав, які є складовою корпоративних прав.

У разі відмови від права на спадкування особа не може наділити цим правом будь-яку іншу особу за власним вибором, хоча в спадковому праві й є поняття кваліфікованої відмови. Існує два способи непридбання спадщини: відмова та неприйняття. Істотні відмінності цих понять, зокрема характер поведінки спадкоємця (-ів), наслідки спливу строку, встановленого для прийняття спадщини, не дозволяють їх ототожнювати.

Особливості відмови від права на спадкування полягають у такому:

1) відмовитися від спадщини може тільки той суб'єкт, якому належить право

на її прийняття; 2) відмова поширюється на всю сукупність прав та обов'язків, що відкрилися для спадкоємця; 3) волевиявлення (відмова), що вчинене в несвідомому стані або під впливом погроз і обману, підпорядковується загальним правилам недійсності правочинів; 4) відмова від прийняття спадщини характеризується безумовністю і беззастережністю.

У підрозділі 2.2 «Відмова від правочину» з'ясовано особливості відмови від одностороннього, двостороннього та багатостороннього правочину; здійснено порівняльний аналіз понять «відмова від правочину», «відмова від договору», «відмова від зобов'язання» «відмова від виконання зобов'язання» та «відмова від прийняття виконання», а також – «розірвання договору» та «відмова від договору».

Використання права на односторонню відмову, не враховуючи односторонні правочини, що не мають наслідком виникнення зобов'язального правовідношення, допустимо лише відносно зобов'язань, які є договірними, або до односторонніх правочинів, за яких відбувається узгодження волі, яка є умовою виникнення зобов'язання.

Відмові від двостороннього та багатостороннього правочинів притаманні певні особливості. Стосовно першого відмова може бути 1) частковою і повною, відповідно договір змінюється або припиняється; 2) безумовною (тобто нічим не обумовленою) або обумовленою порушенням другою стороною виконання договірного зобов'язання. Щодо другого правочину, то від безстрокового багатостороннього правочину кожна із його сторін має право відмовитися в односторонньому порядку в будь-який момент. При цьому, як правило, заява про відмову має бути зроблена завчасно, до фактичного виходу з договору. Це право не потребує додаткового закріплення в багатосторонньому договорі, а умова про його обмеження є нікчемною. Можливість відмови від багатостороннього договору, укладеного на певний строк, визначається законодавством, враховуючи вид такого договору. Внаслідок відмови одного учасника від багатостороннього договору для решти його учасників він не припиняється, якщо інше не передбачено самим договором.

У разі зміни або припинення договору за ініціативою однієї зі сторін не вимагається рішення суду. Однак сторона, яка дізналася про відмову контрагента від договору, має право оскаржити (визнати недійсною) її у судовому порядку. Суд буде розглядати позов не про зміну чи припинення договору, а позов про захист у судовому порядку цивільних прав сторони договору, яка оскаржує таку зміну чи припинення договору.

У підрозділі 2.3 «Види відмов від договору» наведено класифікацію односторонньої відмови від договору з обранням двох критеріїв: 1) підстав та 2) умов реалізації цього права.

Встановлено, що існують такі види односторонніх відмов від договору:

1) за власним розсудом необхідності припинення договірною правовідношення без виконання будь-яких умов або з обов'язком дотриматися певних умов (на етапі виконання договору або вчинення дій, спрямованих на його виконання; з відшкодуванням витрат іншій стороні та збитків, завданих відмовою від договору);

2) при порушенні контрагентом за договором своїх зобов'язань, якщо це передбачено договором або законом: а) у разі порушення контрагентом умов договору щодо його предмета (якості, комплектності та ін.); б) як наслідок відмови сторони від виконання зобов'язання; в) через порушення строків виконання договору; г) у разі ненадання інформації або надання недостовірної інформації;

3) з настанням певних обставин, які не залежать від волі сторін;

4) коли достатньою підставою для цього є передбачувані порушення його умов;

5) коли це зумовлено особливою природою відповідних договірних зобов'язань: безстрокових, фідучіарних;

6) як додатковий засіб захисту слабшого учасника договірних відносин.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоноване нове вирішення наукового завдання, яке полягає у з'ясуванні юридичної природи відмови, її предмета, умов та механізму здійснення у цивільному праві. За результатами проведеного дослідження зроблено такі основні висновки.

1. Відмова є загальною юридичною категорією, а отже, належить і до категорій науки цивільного права. По-перше, вона притаманна практично всім інститутам сучасного цивільного права та законодавства, по-друге, відмова є максимально узагальнюючим поняттям (тобто глибоке за змістом та широке за обсягом), оскільки у ЦК України міститься: «відмова від права», «відмова від здійснення права», «відмова від правочину», «відмова від договору», «відмова від зобов'язання», «відмова від прийняття спадщини», а також відмова від різних дій та деякі інші випадки відмови.

2. Поняття «відмова», «зречення» «скасування» синонімічні та мають однакову сутність. Проте поняття «відчуження» має дещо інше значення. Головною ознакою, що відмежовує відмову від відчуження, є необхідність прийняття відповідного предмета іншою особою.

3. За загальним правилом, під час вчинення відмови підстави для цього не мають правового значення. Водночас для правомірності відмови від виконання договору необхідна наявність спеціального юридичного факту, у деяких випадках і фактичного складу.

4. Реалізація права на відмову від права в окремих випадках регулюється імперативними нормами, законодавець встановлює або нікчемність відмови, або, навпаки, – припис її здійснити.

5. Слід розмежовувати відмову від права та відмову від здійснення права.

6. За своєю правовою природою відмова є одностороннім правочином. У зобов'язальному праві він абстрактний або каузальний односторонньо-зобов'язуючий, допоміжний, пов'язаний із секундарними правомочностями носія суб'єктивного права, оскільки дії його завжди спрямовані на зміну або припинення існуючих правовідносин. У деяких випадках відмова від зобов'язання виступає як міра захисту суб'єктивних цивільних прав. У речовому праві – це абстрактний односторонній правочин, спрямований як на припинення, так і на невиникнення права.

7. У разі односторонньої відмови від зобов'язання вимагається не згода, а повідомлення контрагента. Найбільш прийнятним для українського законодавства є принцип «доставки», згідно з яким сповіщення і заяви про відмову набувають юридичного значення з моменту їх одержання адресатом або доведення до його відома, якщо інший строк не буде передбачений у самому повідомленні, а всі поштові ризики покладаються на відправника.

8. Одностороння відмова від односторонніх правочинів (наприклад, від публічної обіцянки винагороди, проведення конкурсу, присудження окремих призових місць) без вчинення іншою особою другого одностороннього правочину, що доповнює перший (наприклад, відгуку на публічну обіцянку, надання робіт на конкурс), не може допускатися, оскільки це призведе до порушення цілісності юридичного складу. Однак з моменту узгодження волі осіб за такими односторонніми правочинами вони мають право на односторонню відмову від виконання зобов'язання.

9. Відмова від правочину є родовим поняттям відносно відмови від договору як видового поняття. Поняття «відмова від договору» та «відмова від договірної зобов'язання» тотожні, поняття «відмова від зобов'язання» ширше за «поняття відмова від договору», оскільки першим охоплюються й недоговірні зобов'язання. Під односторонньою відмовою від прийняття виконання, яке належить тільки кредитору, розуміють відмову від вчинення двостороннього чи одностороннього розпорядчого правочину.

10. Особа може скасувати свою заяву про відмову від права власності на майно, право на яке підлягає державній реєстрації, до здійснення її державної реєстрації.

11. Від *derlictio* необхідно відрізнити втрату речей всупереч волі власника. У цьому разі втрачається тільки фактичне володіння річчю, але не право власності на неї.

12. Необхідно розмежовувати механізм набуття права власності на річ, від якої власник відмовився, від механізмів набуття права власності на безхазяйну річ, знахідку та за набувальною давністю.

13. правонаступник (спадкоємець) не може безпосередньо відмовитися від корпоративних прав, оскільки останні не спадкуються і не відчужуються (цьому заважає їх подвійна правова природа). Він має право на відмову від прийняття спадщини взагалі, як наслідок – і від виникнення у нього корпоративних прав.

14. Особа, якій належить переважне право, може відмовитися від його здійснення, але це право в особи не припиняється остаточно, а втрачається тільки щодо конкретного випадку.

15. Пропонується викласти ч. 2 ст. 214 ЦК України в такій редакції: «Особи, які вчинили дво- або багатосторонній правочин, мають право у випадках, передбачених договором або законом, відмовитися від нього до моменту виконання його умов у повному обсязі».

16. Пропонується доповнити ЦК України нормою (абз. 2 ч. 1 ст. 347) такого змісту: «У разі відмови особи від права власності на майно, яке обтяжене правом іншої особи, необхідна письмова згода останньої на вчинення такої відмови. Наслідком відсутності згоди є нікчемність відмови».

17. Пропонуються такі зміни до ч. 1 ст. 615 ЦК України: після слова «законом» необхідно додати: «повідомивши про це іншу сторону». Викласти у такій редакції абз. 2 ч. 1 ст. 615 ЦК України: «Повідомлення набуває юридичного значення з моменту, коли воно буде доведено до другої сторони або одержано нею, якщо інший строк не передбачений у самому повідомленні».

18. Пропонується доповнити ст. 347 ЦК України частиною 4: «Відмова власника від права власності на майно, яке створює небезпеку завдання шкоди іншим особам або (та) оточуючому середовищу, здійснюється у порядку, встановленому законом».

19. Пропонується доповнити ст. 1243 ЦК України частиною 5 такого змісту: «У випадку відмови від спільного заповіту дружини або чоловіка за їх життя такий заповіт втрачає свою чинність».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Уразова, А. А. Односторонний отказ от обязательства, договора и его исполнения как способ защиты субъективных гражданских прав и интересов [Текст] / А. А. Уразова // Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов : монография / И. В. Спасибо-Фатеева, М. Н. Сибилев, В. Л. Яроцкий и др. ; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. – Харьков : Право, 2014. – С. 151–158.
2. Уразова, А. А. Прекращение прав на объекты [Текст] / А. А. Уразова // Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав : монография / И. В. Спасибо-Фатеева, В. И. Крат, О. П. Печень и др. ; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. – Харьков : Право, 2015. – С. 175–185.
3. Уразова, Г. О. Розмежування категорій «відмова від права» та «відмова від здійснення прав» [Текст] / Г. О. Уразова // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту Серія «Право». – 2012. – Вип. 20. – С. 261–263.
4. Уразова, Г. О. До питання розмежування категорії «відмова» від інших суміжних понять [Текст] / Г. О. Уразова // Учен. зап. Тавр. нац. ун-та ім. В. И. Вернадського. Серія «Юридические науки». – 2013. – № 2–1. – С. 302–308.
5. Уразова, Г. О. Категорія відмови у речових та зобов'язальних правовідносинах: правова природа, механізм застосування [Текст] / Г. О. Уразова // Юрист України : наук.-практ. журн. – 2014. – № 4 (25). – С. 85–92.
6. Уразова, Г. О. Юридична природа категорії «відмова» / Г. О. Уразова // Теорія і практика правознавства: електронне наукове фахове видання. – 2013. – Вип. 2 (4). [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbimik/2.2013/15.pdf
7. Уразова, А. А. Отказ от корпоративных прав [Текст] / А. А. Уразова // Актуальные проблемы российского права. Научно-практический юридический журнал, учрежденный Московской государственной юридической академией имени О. Е. Кутафина. – 2014. – № 6. – С. 1143–1149.
8. Уразова, А. А. К вопросу об отказе от принятия наследства [Текст] / А. А. Уразова // Журнал Молдавского юридического университета. – 2012. – № 3–4 (19–20). – С. 102–110.
9. Уразова, Г. О. Розмежування понять «відмова», «зречення» та «відчуження» [Текст] / Г. О. Уразова // Проблеми цивільного права та процесу : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. О. А. Пушкіна. – Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 333–336.
10. Уразова, Г. О. Відмова від виконання зобов'язання як односторонній правочин [Текст] / Г. О. Уразова // Актуальні проблеми науки і практики цивільного, житлового та сімейного права : матеріали міжнар. наук.-

практ. конф., присвяч. 91-річчю з дня народження В. П. Маслова. – Х. : Право, 2013. – С. 379–381.

11. Уразова, Г. О. Право на односторонню відмову [Текст] / Г. О. Уразова // Сучасні проблеми цивілістики : матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова. / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : ФОРМ ЛІБуркіна Л. М., 2013. – С. 146–149.

12. Urazova, A. Termination of a contract [Текст] / A. Urazova // Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. – С. 175–177.

13. Уразова, Г. О. Відмова від корпоративних прав [Текст] / Г. О. Уразова // Корпоративні правочини : Зб. наук. пр. за матеріал. Всеукр. наук.-практ. конф. / НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака. – Івано-Франківськ, 2013. – С. 166–169.

14. Уразова, Г. О. Відмова від здійснення права та відмова від права [Текст] / Г. О. Уразова // Актуальні проблеми приватного права : матер. міжнар. наук.-практ.-конф., присвяч. 92-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова. – Х., 2014. – С. 355–357.

15. Уразова, Г. О. Право на односторонню відмову від договору [Текст] / Г. О. Уразова // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Нац. акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2013. – С. 986–988.

16. Уразова, Г. О. Умови здійснення особою відмови від суб'єктивних прав. [Текст] / Г. О. Уразова. Сучасні проблеми цивілістики: матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова. / Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. – Х., 2014. – С. 156-158.

17. Уразова, Г. О. Право на відмову акціонерів від реалізації свого переважного права на купівлю акцій [Текст] / Г. О. Уразова // Корпоративне право України та інших європейських країн: порівняльно-правова характеристика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака. – Івано-Франківськ, 2014. – С. 205–207.

18. Уразова, Г. О. Відмова спадкоємця набувача від майна за договором довічного утримання [Текст] / Г. О. Уразова // Юридична осінь 2014 : матеріали Всеукр. наук. конф. молодих учених. – Х., 2014. – С. 186–187.

19. Уразова, Г. О. Відмова сторін від ліцензійного договору як захист свого порушеного права [Текст] / Г. О. Уразова // Актуальні проблеми приватного права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 93-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова, – Х., 2015. – С. 362–364.

АНОТАЦІЯ

Уразова Г. О. Категорія відмови в цивільному праві України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2015.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню категорії відмови в цивільному праві України. Обґрунтовано, що відмова є основним, фундаментальним поняттям цивільного права, а значить – його категорією. У роботі визначено ознаки категорії відмови, з'ясовано співвідношення відмови з такими суміжними поняттями, як відчуження, відмова від здійснення права, позбавлення, втрата права.

Доведено, що відмова завжди є одностороннім правочином, через що в деяких правовідносинах вона набуває особливостей.

Наведено класифікацію видів відмови, а також односторонньої відмови від договору з обранням двох критеріїв: 1) підстав та 2) умов реалізації цього права. Відмову охарактеризовано з урахуванням її моменту виникнення, обсягу, підстав, мети, наслідків, можливості скасування. Досліджено механізм відмови.

Охарактеризована відмова від суб'єктивних прав (права власності, права інтелектуальної власності, корпоративних прав, переважних прав, права на спадкування). З'ясовано особливості відмови від одностороннього, двостороннього та багатостороннього правочину. Здійснено порівняльний аналіз понять «відмова від правочину», «відмова від договору», «відмова від зобов'язання» «відмова від виконання зобов'язання» та «відмова від прийняття виконання», а також – «розірвання договору» та «відмова від договору».

Ключові слова: відмова, односторонній правочин, відмова від права власності, відмова від права інтелектуальної власності, відмова від корпоративних прав, відмова від переважних прав, відмова від прийняття спадщини, відмова від правочину, відмова від зобов'язання.

АННОТАЦИЯ

Уразова А. А. Категория отказа в гражданском праве Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс;

семейное право; международное частное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2015.

Диссертация посвящена исследованию категории отказа в гражданском праве Украины. Обосновано, что отказ – основное фундаментальное понятие гражданского права, а следовательно, является его категорией. Определено, что под отказом необходимо понимать одностороннюю сделку, направленную на изменение или прекращение правоотношений, или прекращение уже существующего у лица права, или неприобретение права, которое лицо могло бы приобрести без передачи его другому лицу. Доказано, что приведенное отличает отказ от других смежных понятий в частности, отчуждения, отказа от осуществления права, лишения, потери права.

Установлено, что отказ всегда является односторонней сделкой, которой в разных правоотношениях присущи свои особенности. В обязательственном праве она является абстрактной или каузальной односторонне-обязывающей, вспомогательной, связанной с секундарными правомочиями носителя субъективного права, поскольку действия его всегда направлены на изменение или прекращение существующих правоотношений. В некоторых случаях отказ от обязательства выступает как мера защиты субъективных гражданских прав. В вещном – абстрактной односторонней сделкой, направленной как на прекращение, так и невозникновение права.

Усовершенствована классификация отказа в зависимости от: а) правовой регламентации; б) источника закрепления; в) способа выражения (закрепления) в законодательстве или договоре; г) предмета; д) наличия активного поведения относительно совершения отказа; е) свободы (диспозитивности) его осуществления; ж) последствий; з) объема; и) существования определенных, предусмотренных в законе или договоре обстоятельств его совершения; к) реализации отказа в отдельных субъективных правах; л) реализации отказа в обязательственном праве; а также одностороннего отказа от договора с избранием двух критериев: 1) оснований и 2) условий реализации этого права. Приведена общая характеристика отказа с учетом момента его возникновения, объема, оснований, цели, последствий, возможности отмены, механизма.

Сделан вывод о том, что право на отказ в большинстве правоотношений (в частности, вещных, корпоративных, исключительных) возникает одновременно с приобретением лицом соответствующего права. Исключением являются наследственные правоотношения – с момента открытия наследства, то есть до приобретения на него вещного права, а также

обязательственные правоотношения, поскольку в некоторых случаях осуществления права на отказ зависит от существования законодательно установленных обстоятельств. Доказано, что в обязательственном праве отказ может быть как правоизменяющим, так и правопрекращающим юридическим фактом, в вещных и наследственных правоотношениях – правопрекращающим юридическим фактом. Отказ от исключительных имущественных прав интеллектуальной собственности может быть как частичным, так и полным, при этом также относится к правопрекращающим юридическим фактам. Установлено, что цель и последствия отказа зависят от того, отказывается лицо от уже существующего у него права или от возможного его приобретения. Обосновано, что возможность отмены отказа от права зависит от момента его прекращения в результате этого действия.

Охарактеризован отказ от субъективных прав (права собственности, права интеллектуальной собственности, корпоративных прав, преимущественных прав, права на наследование). Выявлены особенности отказа от односторонней, двусторонней и многосторонней сделки. Проведен сравнительный анализ понятий «отказ от сделки», «отказ от договора», «отказ от обязательства» «отказ от исполнения обязательства» и «отказ от принятия исполнения», а также – «расторжение договора» и «отказ от договора».

Ключевые слова: отказ, односторонняя сделка, отказ от права собственности, отказ от права интеллектуальной собственности, отказ от корпоративных прав, отказ от преимущественных прав, отказ от принятия наследства, отказ от сделки, отказ от обязательства.

ANNOTATION

Urazova A. A. Category of waiver in the civil law of Ukraine. – Manuscript.

The thesis for obtaining the Scientific degree of Candidate of Legal Sciences in specialty 12.00.03 – civil law and civil procedure; family law; private international law – Yaroslav Mudryi National Law University, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The Dissertation is devoted to the comprehensive researching category waiver in civil law of Ukraine. The author proved that the waiver is the basic, fundamental concept of civil law, therefore it is the civil law category. The author defined the concept and features of the category of waiver; the correlation of waiver with such related concepts as alienation, denial of the right, adjudication, foreclosure of rights.

It is proved that the waiver is always a one-side deal, thereupon in some relationships it has features.

The author updated the classification of types of waiver, and a unilateral rejection of a contract with the election of two criteria: 1) the grounds and 2) conditions for the realization of this right. The waiver is characterized in view of its inception, the scope, grounds, objectives, possible consequences of withdrawal. The waiver mechanism is examined.

The waiver of the subjective rights (property rights, intellectual property rights, corporate rights, pre-emptive rights, inheritance rights) is characterized. The features of the waiver of one-side, bilateral and multilateral deal are found out.

The comparative analysis of the concepts of "abandonment of the deal", "rejection of a contract", "renounce a commitment", "renounce of execution a commitment" and "rejection acceptance execution" and – "denunciation of contract" and "rejection of a contract" has been carried out.

Keywords: waiver, one-sided deal, relinquishment of the right of property, relinquishment of intellectual property rights, waiver of corporate rights, waiver of pre-emptive rights, waiver of acceptance the inheritance, waiver of the deal, renounce a commitment.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент
В.І. Крат

Підписано до друку 02 жовтня 2015 р. Формат 60×90/1/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. №

Друкарня
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77